МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

ВАРХОВ АНДРІЙ ГРИГОРОВИЧ

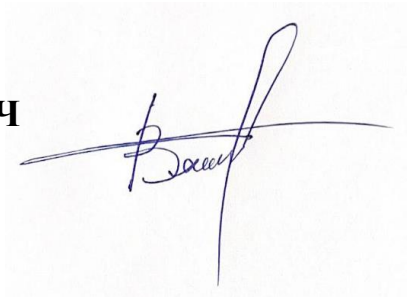

УДК 342.951:351.746.1:351.86:355.45

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Кропивницький – 2023

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент
Боровик Андрій Володимирович,
Науково-дослідний інститут публічного права,
віце-президент

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Шаповал Роман Володимирович,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
завідувач кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності;

кандидат юридичних наук
Кононенко Сергій Васильович,
Служба безпеки України
начальник Управління в Кіровоградській області

Захист відбудеться 21 жовтня 2023 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 23.053.05 Центральноукраїнського державного університету імені В. Винниченка за адресою: 25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 1

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Центральноукраїнського державного університету імені В. Винниченка за адресою: 25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 1

Автореферат розісланий 12 вересня 2023 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради О. А. Сокуренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Забезпечення національної безпеки – інтегроване завдання. Його виконання не може бути віднесеним до сфери відання одиничної групи реалізаторів (наприклад, публічних суб'єктів однієї відомчої сфери), а тому система захисних, охоронних, моніторингових та інших необхідних до здійснення заходів цілком логічно розподілена, як функціональний обов'язок, між різними суб'єктами державної влади. Окрім того, їхня діяльність не матиме належного демократичного обрису без сформованих механізмів участі приватного сектору як допоміжної ланки процесу досягнення визначених пріоритетів у дискурсі гарантування кожному захищеності від потенційних та реальних загроз і забезпечення схоронності національних інтересів. Тобто наявність системи суб'єктів з розподіленням ролі кожного в механізмі забезпечення національної безпеки є запорукою організації безперервності функціонування основних сфер життєдіяльності суспільства та держави.

Водночас будь-яка життєздатна система визначається такою за сукупним виявом конкретних ознак та умов. Взаємодія при цьому виступає основоположним компонентом, провідною характеристикою та необхідною умовою, що дозволяє їй функціонувати як єдино ціле і бути адаптивною до нових викликів. Визнаючи означене як необхідний парадигмальний концепт розвитку системи забезпечення національної безпеки, уряд держави проголосило формування ефективних механізмів взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони під час виконання ним функціональних обов'язків одним з базових напрямів забезпечення національної системи стійкості. Зокрема інтегрована система забезпечення національної безпеки має бути пронизана механізмами взаємообміну, взаємосумісності та взаємодопомоги між суб'єктами сектору безпеки й оборони. Задля цього законодавчо визначено низку засадничих нормативів, у тому числі процедурного характеру. Однак досягти стійкої системи побудови постійних взаємозв'язків між суб'єктами сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки досі не вдалося, адже відповідний адміністративно-правовий механізм перебуває на стадії формування, процес створення якого вимагає належного наукового супроводу.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Проблематика адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки як предмета вивчення загалом є малодослідженою, що обумовлюється порівняно нещодавньою її актуалізацією. Однак вона має якісне теоретичне підґрунтя загального спрямування. Зокрема особливості державного управління у сфері національної безпеки, її системні характеристики, а також окремі аспекти функціональності сектору безпеки й оборони висвітлено у межах праць таких вчених як: В. Абрамов, В. Александров, У. Болдирєва, М. Вавринчук, О. Власюк, Г. Гончаренко, А. Дацюк, І. Доронін, О. Зозуля, Р. Марутян, М. Недюха, В. Олуйко, О. Полтораков, С. Пономарьов, Ф. Саганюк, В. Садовський, Г. Ситник, В. Смолянюк, М. Федорін, Р. Шаповал, М. Шевченко та ін. Своєю

чергою, зміст, сутність та механізмений підхід до явища взаємодії у контексті сфери забезпечення національної безпеки України й діяльності окремих суб'єктів її складу розкрито у межах наукових доробок таких науковців як: Ю. Аллеров, І. Байдюк, С. Бєлай, В. Бурбика, М. Вафін, Є. Гелета, Т. Жук, Р. Калюжний, Д. Карасьов, І. Кириченко, М. Коропатов, І. Кушнір, М. Литвин, А. Мальцев, А. Марущак, В. Мацюк, Ю. Мельничук, С. Науменко, О. Петров, Д. Пономарьова, О. Процких, А. Русецький, М. Тарнополова тощо. Такожджерельною базою для здійснення цього дослідження слугували напрацювання таких вчених як: В. Авер'янов, С. Алфьоров, Д. Бараненко, А. Боровик, Г. Буртяк, В. Варич, Д. Гудков, В. Дерець, О. Джафарова, І. Дьомін, С. Єсімов, Н. Заяць, Є. Зеленський, Л. Золотухіна, О. Климентьєв, М. Ковалів, А. Комзюк, С. Кононенко, Я. Кушнір, С. Лазаренко, А. Миколаєць, В. Миргород-Карпова, А. Мота, Ю. Назар, В. Негодченко, В. Оксінь, О. Олійник, О. Остапенко, А. Пухтецька, О. Салманова, О. Селезньова, О. Стукаленко, О. Ткаченко, Ж. Юсип та ін.

Таким чином, попри достатньо ґрунтовне теоретичне осмислення ролі взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони під час реалізації ними функціональних обов'язків у сфері забезпечення національної безпеки України, категорійно-понятєва визначеність, сутність та особливості адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки системно та комплексно не мають належного розкриття у межах вітчизняної адміністративно-правової галузі наукових знань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження узгоджується з основними положеннями Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII;Концепції створення державної системи захисту критичної інфраструктури, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06 грудня 2017 р. № 1009-р; Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 687-р; плану заходів на 2020-2022 роки щодо реалізації Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2019 р. № 1409-р; Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020; Стратегії воєнної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 25 березня 2021 р. № 121/2021; Концепції розвитку кримськотатарської мови, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07 квітня 2021 р. № 296-р; Стратегії кібербезпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 серпня 2021 р. № 447/2021; Концепції забезпечення національної системи стійкості, затвердженої Указом Президента України від 27 вересня 2021 р. № 479/2021; Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2021 р. № 1363-р; Плану реалізації Стратегії кібербезпеки України, введеного в дію Указом Президента України від 1 лютого 2022 р. № 37/2022; Стратегії забезпечення державної безпеки України, затвердженої

Указом Президента України від 16 лютого 2022 р. № 56/2022; Операційного плану реалізації Стратегії розвитку кримськотатарської мови на 2022-2032 роки, схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 224-р; плану науково-дослідних робіт Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає у розкритті категорійно-понятєвого визначення, змісту, сутності адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки, а також детермінації його особливостей у системному та комплексному вияві.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

– визначити поняття та розкрити сутність адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки;

– схарактеризувати мету, завдання та функції адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки;

– визначити структуру адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки;

– розкрити основні напрями реалізації адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки;

– схарактеризувати види та форми взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки;

– визначити методи взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки;

– розкрити особливості здійснення інформаційної взаємодії між суб'єктами сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки;

– схарактеризувати специфіку організації взаємодії між суб'єктами сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки в умовах режиму воєнного стану;

– визначити роль Ради національної безпеки і оборони України в організації та здійсненні взаємодії між суб'єктами сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки;

– визначити вектори розвитку адміністративного законодавства в частині удосконалення адміністративно-правового регулювання організації взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері організації взаємодії між суб'єктами сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки.

Предмет дослідження –адміністративно-правовий механізм взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки.

Методи дослідження. Сукупне використання різноманітних методів наукової діяльності забезпечило цілісність та структурованість цього дослідження, логічність викладу його положень, а також достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій. Зокрема такі методи, як *аналіз* і *синтез* дозволили виявити внутрішні зв'язки адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки та сформувати його цілісний образ (розділ 1). Методи *індукції* та *дедукції* були покладені в основу формулювання та перевірки висунутих гіпотез, висновків та рекомендацій, а метод *узагальнення* надав можливість їх представити у системному вигляді (розділи 1–3).

Аксіоматичний метод дозволив не акцентуватись на самозрозумілих процесах (наприклад, доцільність розгляду питання про особливості організації взаємодії між суб'єктами сектору безпеки й оборони в умовах режиму воєнного стану), а зосередити увагу на тих, що потребують додаткової аргументації (розділ 2). Метод *системного аналізу* сприяв визначенню базових понять досліджуваної проблематики, розкриттю їхнього змісту та сутності з акцентом на виявлення взаємозв'язків між ними (підрозділ 1.1, 2.3, 2.4, 3.1), а також виокремленню ключових факторів, які впливають на функціонування сектору безпеки й оборони та взаємодію його суб'єктів між собою (підрозділ 1.1, 2.1, 2.2, 2.4).

Формально-юридичний метод та метод *тлумачення юридичних норм* застосовано при аналізі законодавчої доктрини (підрозділ 1.1, 1.2, 1.4, 2.1, 2.3, 2.4, 3.1), а метод *пояснення* забезпечив можливість представити їхню кореляцію з практичним проявом (підрозділи 1.2, 2.3, 2.4, 3.1).

Широко застосовним також був метод *класифікації,* за сприяння якого з-поміж іншого вдалося представити результати розділення видів, форм і методів взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки (підрозділи 2.1, 2.2), а також сформувати групи напрямів розвитку адміністративного законодавства в частині удосконалення адміністративно-правового регулювання організації взаємодії між означеними суб'єктами (підрозділ 3.2).

Нормативну основу дослідження складають положення Конституції України, законів України, основними з яких є: «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII; «Про оборону України» від 06 грудня 1991 р. № 1932-XII; «Про Раду національної безпеки і оборони України» від 05 березня 1998 р. № 183/98-ВР; «Про Національну поліцію» від 02 червня 2015 р. № 580-VIII; «Про Державну прикордонну службу України» від 03 квітня 2003 р. № 661-IV; «Про контррозвідувальну діяльність» від 26 грудня 2002 р. № 374-IV; «Про космічну діяльність» від 15 листопада 1996 р. № 502/96-ВР; «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р. № 389-VIII; «Про критичну інфраструктуру» від 16 листопада 2021 р. № 1882-IX тощо. Системному аналізу піддано й ключові стратегічні документи у цій сфері (наприклад, Стратегія інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р.

№ 687-р; Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 р.№ 392/2020; Концепція забезпечення національної системи стійкості, затверджена Указом Президента України від 27 вересня 2021 р. № 479/2021 та інші), а також низку відомчих актів суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо організації їхньої взаємодії (наприклад, наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15 листопада 2022 р. № 740 «Про затвердження Порядку організації взаємодії Державної прикордонної служби України та Національної поліції України під час забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму») у тому числі – спільно прийнятими ключовими з таких(наприклад, наказ Міністерства оборони України та Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії Головного управління розвідки Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України» від 25 травня 2022 р. № 6/315).

Емпіричну базу дисертації становлять узагальнення практики діяльності суб'єктів сектору безпеки й оборони, їх статистичні та звітові матеріали, й окремо –документи науково-аналітичного супроводження діяльності Президента України та Ради національної безпеки і оборони України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних досліджень у межах науки адміністративного права, в якому аналізуються передумови, нормативне підґрунтя та практичний досвід діяльності суб'єктів організації і реалізації взаємодії представників сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки задля формування рекомендацій, які можуть бути покладені в основу запровадження стійкої системи побудови постійних взаємозв'язків між ними. За результатами проведеного аналізу сформульовано наукові положення та висновки, основними з яких є такі:

уперше:

– правовий концепт «захищеність національних інтересів України» розкрито через такі законодавчо визначені показники рівня їхнього захисту, як: 1) панування домінанту сервісного типу виконання державно-владних функцій держави, де права, свободи та інтереси громадян є пріоритетними; громадяни завжди мають можливість для їхньої реалізації, а також активно залучаються до процесу розвитку демократії; 2) наявність належного рівня соціального забезпечення громадян, що детермінований високим рівнем економічного розвитку держави, її можливостями акумулювати необхідні ресурси для громадського добробуту; 3) функціонування ефективної системи захисту громадян від різних рівнів небезпек – як техногенного та природного характеру, так і злочинних посягань на їхні права, свободи та інтереси, що охороняються законодавством України; наявність механізмів протидії таким явищам; 4) відсутність свавільних дій з боку представників владних повноважень, адже увесь процедурний аспект їхньої діяльності є нормативно врегульованим; їхня діяльність відповідає вимогам чинного законодавства, що забезпечено

постійними та систематично здійснюваними контрольно-наглядовими процедурами; 5) належне функціонування інституту судової влади, внутрішньої безпеки та боєздатних і професійно підготовлених військових формувань; 6) панування єдиних стандартів та встановлення рівних умов для розвитку талантів і здібностей кожного; забезпечення можливості безперешкодного доступу до реалізації власних інтересів, що не шкодять публічному правопорядку й не порушують кордони прав та інтересів інших осіб; 7) функціонування ефективної системи захисту довкілля, контролю дотримання стандартів природоохоронного законодавства; 8) усталене громадське сприйняття необхідності та орієнтація діяльності органів влади на збереження нинішніх надбань та цінностей задля забезпечення добробуту майбутніх поколінь;

– завдання адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки розкрито через дуальне значення їхньої понятєво-категорійної визначеності, зокрема в аспекті: 1) способів вирішення наявних проблем у цій сфері, де такими є загальні та конкретні; 2) способів реалізації його мети, що передбачають необхідність як забезпечення нормативного, інституційного та методологічного супроводу спільної діяльності цих суб'єктів, так і: розвиток міжвідомчих відносин; впорядкування процедур обміну інформацією (у тому числі попередження витоку та захист такої, що є державною таємницею); координації дій за звичайних умов та під час реагування на кризові ситуації; ефективного використання ресурсного забезпечення; запровадження системного мислення задля прийняття ефективних рішень та належного їхнього виконання; створення умов для вчасного реагування на різні рівні та види небезпек (у тому числі потенційних); впровадження нових інструментів комунікації та співпраці (у тому числі використовуючи новітні технології); оптимізації процедур підготовки та перепідготовки кадрів; впровадження системи мотивації для досягнення спільних результатів тощо;

– запропоновано з метою запровадження стійкої системи побудови постійних взаємозв'язків між суб'єктами сектору безпеки й оборони рішенням Ради національної безпеки і оборони України (уведеного в дію відповідним Указом Президента України) утворити при ній Центр міжвідомчої взаємодії як постійно діючий її робочий орган, що забезпечуватиме здійснення заходів щодо організації та здійснення взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони, формування стратегічних комунікацій між ними (розробка відповідних планів та внесення змін до їх положень, організація комунікаційного процесу тощо), а також координуватиме їхню спільну діяльність, у тому числі запобігаючи виникненню протиріч та неузгодженостей у ході її здійснення;

удосконалено:

– наукове розуміння адміністративно-правових засобів реалізації механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки як юридичних феноменів, що забезпечують втілення на практиці встановлених правил, процедур та стандартів спільної діяльності таких суб'єктів чим обумовлюють своє значення як базового елементу цього

механізму, який використовується при його поняттєво-категорійній визначеності задля репрезентації сутності та переліку інструментів досягнення мети його функціонування;

– характеристики юридичної природи міжвідомчої координаційної взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки як такої, що здійснюється планово або екстрено між керівництвом міністерств, відомств та служб (об'єктивована діяльністю спеціалізованих координаційних штабів, центрів, груп тощо у формі зустрічей, нарад, інформаційного обміну, обговорень і тому подібних дій), а також такою, що стосується безпосереднього проведення спільних операцій та інших заходів співробітниками суб'єктів сектору безпеки й оборони, інформаційного обміну необхідною інформацією між ними й реалізації відповідних навчань у ході яких вони здійснюють комунікацію між собою;

– базові чинники щодо розрізнення інформаційної та комунікаційної взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони у сфері забезпечення національної безпеки, які репрезентують самостійність цих видів спільної діяльності, однак не виключать можливість їхнього співставлення як частини від цілого, де комунікативна взаємодія є першоосновою для здійснення інформаційної, адже за її сприяння здійснюється налагодження постійних взаємозв'язків, які надалі не потребують додаткового узгодження;

отримали подальшого розвитку:

– наукові узагальнення щодо напрямів реалізації адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони у сфері забезпечення національної безпеки з уточненням можливості їхнього визначення через два паралельних дискурси (організаційний та практичний), які в єдності репрезентують необхідність забезпечення взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони у всіх сферах життєдіяльності держави та суспільства;

– обґрунтування необхідності: 1) чіткої ідентифікації категорій «прийом», «захід», «спосіб», «засіб», що застосовні для репрезентації сутності правової категорії «метод»; 2) диференціювання категорій «методи взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки» та «методи забезпечення взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки»; 3) вироблення єдиних підходів до розкриття юридичної природи адміністративно-правових засобів та інструментів взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки;

– узагальнення, що основні пріоритетні напрямки взаємодії між суб'єктами сектору безпеки й оборони під час дії правового режиму воєнного стану є такими: 1) нормотворчий; 2) практико-реалізаційний; 3) координаційний; 4) інформаційний; 5) ресурсний та 6) організаційний;

– пропозиції щодо необхідності оптимізації діяльності Ради національної безпеки і оборони в контексті її координаційних повноважень, адже наразі їхній обсяг є недостатнім для того, щоб в Україні функціонувала інтегрована система забезпечення національної безпеки, яка має бути пронизана механізмами взаємообміну, взаємосумісності та взаємодопомоги між суб'єктами сектору безпеки й оборони.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертаційному дослідженні висновки, теоретичні положення та конкретні пропозиції використовуються та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері*– для подальшого наукового вивчення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного права і процесу(акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *освітньому процесі*– під час розроблення та викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Сучасні аспекти адміністративного права» та «Адміністративна діяльність (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ);

– *практичній діяльності*– для вдосконалення чинного адміністративного законодавства в частині запровадження стійкої системи побудови постійних взаємозв'язків між суб'єктами сектору безпеки й оборони під час реалізації заходів забезпечення національної безпеки України.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дослідження висвітлено у шести наукових статтях, п'ять з яких – у національних наукових фахових виданнях, одна – у польському науковому виданні, а також у трьох тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 226 сторінки. Робота містить список використаних джерел з 235 найменувань на 31сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; визначено ступінь її наукової розробки; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів; наведено дані про апробацію результатів дослідження, структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Загальна характеристика адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки» складається з чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Поняття та сутність адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки»* визначені базові характерні ознаки, що властиві цьому правовому явищу.

Уточнено, що забезпечення безпеки, як функція і провідне завдання органів державної влади, репрезентується через діяльність щодо «підтримання стабільності та захищеності». Визначено, що правовий концепт «забезпечення» у контексті безпекового спрямування згідно з законодавчою термінологією наразі позначає сукупність заходів, що об'єктивують конкретну діяльність, призначенням якої є запобігання ризикам (охорона), реагуванням на загрози (захист) та підтримка належного розвитку наявних механізмів її реалізації.

Виявлено, що взаємодія як процес досягнення колективних узгоджених за метою, завданнями та сутністю цілей, є провідним інструментом в контексті забезпечення національної безпеки.

Визначено, що адміністративно-правовий механізм взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки є сукупністю адміністративно-правових засобів, які об'єктивують комплекс реалізованих суб'єктами забезпечення національної безпеки нормативних, організаційних та контрольно-наглядових дій, спрямованих на забезпечення належних умов (засад), принципів, правил, стандартів та процедур функціонування процесу реалізації взаємовідносин між суб'єктами сектору безпеки й оборони України під час виконання ним функціональних обов'язків.

Підрозділ 1.2 «Мета, завдання та функції адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки» присвячений висвітленню заявлених питань.

Визначено, що мета адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки має дуальне значення: 1) у вузькому розумінні – це формування правових рамок задля здійснення спільної діяльності суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо виявлення, вчасного реагування, вжиття заходів протидії та ліквідації наслідків загроз національним інтересам та цінностям України, а також контролю їхнього виконання; 2) у широкому розумінні – це формування ефективної системи забезпечення національної безпеки, зміцнення інституційних спроможностей уповноважених суб'єктів задля максимально результативного процесу прийняття та реалізації тактичних і стратегічних рішень у цій сфері.

Висунуто гіпотезу, що основним загальним завданням адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки є реалізація конкретних напрямів державної політики у сфері національної безпеки й оборони.

Здійснено умовний поділ функцій адміністративно-правового механізму за груповими ознаками. Перша група – базові функції (регулятивна та координаційна). Друга група – цільові функції (інституційна; контрольно-наглядова; забезпечувальна тощо). Третя група – спеціальні функції (стабілізаційна; адаптаційна; прогностична).

У *підрозділі 1.3 «Структура адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки»* розкрито сутність адміністративно-правових засобів та інших елементів, що забезпечують його функціональність.

Визначено, що адміністративно-правові засоби, які формують структуру адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки можна розглядати у двох аспектах: як сукупність адміністративно-правових норм або ж як інструменти виконання адміністративних рішень.

Сформовано, що структура адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки є такою: 1) адміністративно-правові норми, об'єктивовані у межах

нормативно-правової бази, що складається з актів різної юридичної сили та загального і спеціального спрямування; 2) об'єкти регулювання – діяльність та поведінка суб'єктів сектору безпеки й оборони; 3) суб'єкти регулювання – суб'єкти, що формують правові рамки та процедури досліджуваної взаємодії (як суб'єкти ієрархічно вищої структури, так і самі суб'єкти взаємодії); 4) адміністративні правовідносини, що виникають між об'єктами та суб'єктами регулювання, а також ті, що виникають, розвиваються та припиняються між представниками сектору безпеки й оборони; 5) адміністративно-правові засоби реалізації механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки – нормотворчі, організаційні, забезпечувальні та управлінські.

Підрозділ 1.4 «Основні напрями реалізації адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки» репрезентує зміст заявленої проблематики.

Уточнюється про необхідність розрізнення організаційного та практичного аспектів реалізації адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки. Визначено, що організаційний аспект стосується виокремлення напрямів діяльності суб'єктів забезпечення цієї взаємодії, а практичний – безпосередньо сутності взаємовідносин між представниками сектору безпеки й оборони.

Сформовано, що основні напрями реалізації адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки слід виокремлювати залежно від сфери, в якій здійснюється організація та реалізація спільної діяльності досліджуваних суб'єктів через репрезентацію їхніх спільних завдань, а також з урахуванням, що вони можуть мати прояв шляхом закріплення необхідності організації такої взаємодії у межах повноважень конкретного суб'єкта забезпечення її здійснення.

З наукової точки зору визначено, що такими напрямами є: 1) правоохоронний – спільна реалізація функцій охорони та захисту щодо об'єктів національної безпеки; 2) інформаційний – обмін необхідною інформацією; 3) узгоджувальний – наявність механізму злагодженої діяльності, що дозволяє сформувати тактику спільних дій в умовах єдності.

Розділ 2 «Організація здійснення взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки» складається з чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 2.1 «Види та форми взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки»* розкрито специфіку різновидів видової характеристики такої взаємодії у її співвідношенні з формою реалізації.

Виявлено, що терміни «форма» та «вид» взаємодії доволі часто вживаються як синоніми або ж розкриття специфіки одного здійснюється через інтерпретацію сутності іншого. Доведено, що терміни «форма» та «вид» взаємодії мають різне значення. Уточнюється, що термін «форма» позначає варіації способу досягнення результату, фактичний вияв взаємодії. Визначено, що в залежності від виду слід виокремлювати конкретну форму взаємодії

суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки. Йдеться про базові та інші її різновиди, які втілюються в дійсність через: 1) проведення спільних операцій та інших заходів; 2) здійснення спільних навчань (тренувань); 3) обмін інформацією (у тому числі оперативною); 4) проведення спільних нарад, конференцій, семінарів тощо.

Стверджується, що базовими її різновидами є координаційна, субординаційна та реординаційна. До категорії інших різновидів (таких, що є додатковою характеристикою її окремих особливостей) віднесено: інтеграційну взаємодію – вирішення спільних завдань із забезпечення національної безпеки як єдиним цілісним правовим утворенням; кооперaційну взаємодію – вирішення завдань із забезпечення національної безпеки за умов об'єднання зусиль різних суб'єктів; комунікаційну взаємодію – сприяння такими суб'єктами один одному під час виконання ними своїх завдань щодо забезпечення національної безпеки; інформаційну та ресурсну взаємодію – основу яких складає інформаційний чи ресурсний обмін. Уточнено про необхідність виокремлення також таких її різновидів як: 1) за характером зв'язків – безпосередня та опосередкована 2) за часовою орієнтацією – планова, постійна та екстрена; 3) за станом безпекового середовища – за звичайних умов та у певний період тощо.

Підрозділ 2.2 «Методи взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки» присвячено висвітленню сутності прийомів, покладених в основу її здійснення.

Виявлено, що традиційно основою організації та реалізації взаємодії суб'єктів (здійснення впливу на відповідні правовідносини) є управлінські методи. Стверджується, що у контексті взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки такі методи характеризуються подвійним змістом, адже з одного боку за їхнього сприяння необхідно забезпечити функціонування системи цих взаємозв'язків, а з іншої – створити умови для належної реалізації їхньої мети. Тому їх визначено як ті, що: 1) застосовуються при її організації; 2) застосовуються з метою вчинення впливу одного учасника та поведінку іншого чи реалізації взаємовпливу.

До числа методів, які застосовні для вчинення впливу одного учасника на поведінку іншого чи реалізації взаємовпливу віднесено психологічні та окремі адміністративні. Серед адміністративних методів виокремлено рекомендаційний, договірний, заохочувальний та контрольний. Уточнено, що переговорний метод, як підвид договірного, наразі є особливо актуальним.

У *підрозділі 2.3 «Особливості здійснення інформаційної взаємодії між суб'єктами сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки»* розкрито ключові характеристики цього виду спільної діяльності означених суб'єктів.

Визначено, що загалом інформаційна взаємодія між суб'єктами сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки є процедурно врегульованим процесом обміну необхідною інформацією, захист якої є державним пріоритетом, а порушення умов охорони – протиправним та карним. Уточнено, що інформаційна взаємодія між суб'єктами сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки, яка не регламентована

належним чином, є виключною та правомірною щодо обміну тією інформацією, що не становить суспільний чи державний інтерес, однак є необхідною в організаційному аспекті. На основі аналізу чинного законодавства визначено, що інформаційна взаємодія між суб'єктами сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки може бути фактичною та електронною.

Виявлена необхідність створення єдиної системи електронної взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони, що об'єднуватиме інформаційні ресурси, бази даних, електронні сервіси тощо та дозволить забезпечити швидкий та безпечний обмін інформацією між різними суб'єктами, які забезпечують національну безпеку.

Підрозділ 2.4 «Окремі аспекти організації взаємодії між суб'єктами сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки в умовах режиму воєнного стану» присвячено висвітленню ступеня законодавчого забезпечення реалізації такої взаємодії за умов посиленого режиму несення служби та виконання ними додаткових оборонних функцій.

Визначено, що правовий режим воєнного стану є особливим порядком правового врегулювання суспільних відносин, уведення якого обумовлюється потребою здійснення необхідних дій для забезпечення збереження та захисту фундаментальних національних інтересів країни в умовах наявності реальних загроз для їхньої схоронності.

Виявлено, що провідною особливістю механізму правового регулювання воєнного стану в Україні з-поміж іншого є встановлення правових рамок для реалізації всеохоплюючої оборони, активізації сил та засобів суб'єктів сектору безпеки й оборони задля виконання конкретних завдань, наприклад: 1) знешкодження (знищення) вибухонебезпечних предметів (у мирний час діє акт функціонального характеру, що визначає суб'єктів такої діяльності, зони їхньої відповідальності, типовий штатний розрахунок та оснащення груп піротехнічних робіт (груп розмінування), а особливості реалізації цього завдання в умовах дії правового режиму воєнного стану та у відбудовний період визначаються окремим актом спільного планування, що передбачає відповідні норми); 2) реагування на надзвичайні ситуації; 3) забезпечення прикриття державного кордону (виявлена відсутність належно сформованого правового базису для сумісної реалізації цього завдання, що зумовлює необхідність оптимізації законодавчого підходу до стратегічного та оперативного і тактичного рівнів його виконання на основі здобутого досвіду) тощо.

Розділ 3 «Шляхи удосконалення адміністративно-правового механізму організації та здійснення взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки» складається з двох підрозділів.

У *підрозділі 3.1 «Роль Ради національної безпеки і оборони України в організації та здійсненні взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки»* висвітлено особливості нормативного забезпечення діяльності цього суб'єкта та практичної реалізації його повноважень у контексті формування механізмів взаємообміну, взаємосумісності та взаємодопомоги між суб'єктами сектору безпеки й оборони.

З'ясовано, що Рада національної безпеки і оборони є правонаступником двох постійно діючих на той час органів системи забезпечення національної безпеки, що реорганізовано в єдине консультативно-дорадче утворення при Президентові України з метою сприяння виконання ним функціональних обов'язків у цій сфері. Уточнюється, що наразі функціями Ради є дорадча, координаційна та контрольна. Задля цього вона має нормотворчі, координаційні, контрольні та організаційні повноваження.

Виявлено, що у науково-доктринальній площині відкритим питанням є визначення статусу Ради як органу, що суміщає значне коло сфер відання, а функції якого є непритаманними для діяльності значної кількості аналогічних зарубіжних суб'єктів. Аналіз законодавчих ініціатив свідчить про відсутність внесення на розгляд Верховної Ради України будь-яких пропозицій щодо оптимізації її координаційних повноважень. Означене можна розглядати як таке, що Рада має достатній нормативний базис для організації взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони задля виконання ними завдань у сфері забезпечення національної безпеки, адже іншого спеціалізованого органу у цій сфері немає. Це реалізовується двома способами: по-перше, шляхом розроблення загальних основ та організаційно-правових засад здійснення такої взаємодії у межах стратегічно-планових документів; по-друге, прийняттям важливих державних рішень, які активізують її здійснення у необхідному напрямі.

Підрозділ 3.2 «Розвиток адміністративного законодавства в частині удосконалення адміністративно-правового регулювання організації взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки» присвячено висвітленню шляхів оптимізації сфери сумісної діяльності означених суб'єктів.

Виявлено, що наразі у правовому полі єдності у питанні запровадження стійкої системи побудови постійних взаємозв'язків між суб'єктами сектору безпеки й оборони немає. Тому запропоновано, по-перше: розробити та увести в дію Інструкцію «Про організацію та здійснення взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки», що визначатиме: 1) загальні положення, зокрема: основні завдання взаємодії таких суб'єктів, її правову основу, принципи та відповідальність за належну організацію, суб'єктів координаційної діяльності, а також їхні повноваження тощо; 2) спеціальні положення щодо організації конкретних видів взаємодії, зокрема: особливості взаємодії окремих суб'єктів сектору безпеки й оборони у екологічній сфері; процедуру інформаційної електронної взаємодії, а також порядок комунікаційної діяльності, спільної реалізації заходів, що не потребують додаткового уточнення процедурного аспекту здійснення тощо; 3) спеціальні положення щодо активізації взаємодії таких суб'єктів у разі наявності кризових ситуацій, що потребують відповідного реагування; 4) загальні засади взаємодії таких суб'єктів при здійсненні заходів правового режиму воєнного стану тощо.

По-друге, розробити стратегію забезпечення взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони, основу якої має складати постулат запровадження національної системи стійкості. Як акт стратегічного планування, цей документ має бути розрахований на п'ятирічний термін та передбачати: 1) загальну

частину, що має окреслити основні проблеми, що зумовили його прийняття, правові засади державної політики у цій сфері, а також підходи до організації такої взаємодії; 2) тенденції розвитку взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони на основі механізмів взаємообміну, взаємосумісності та взаємодопомоги; 3) мету та принципи цієї Стратегії; 4) стратегічні напрями її реалізації та перелік завдань, необхідних до виконання тощо.

По-третє, утворити при Раді національної безпеки і оборони України Центр міжвідомчої взаємодії, завданнями якого визначити: 1) проведення аналізу та моніторингу стану організації та здійснення взаємодії між суб'єктами сектору безпеки й оборони між собою, а також іншими суб'єктами, що залучаються до виконання завдань забезпечення національної безпеки України; 2) виявлення та вивчення поточних і прогнозованих загроз; 3) підготовка інформаційно-аналітичних документів; 4) участь у розробленні та реалізації Стратегії забезпечення взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони України, здійсненні аналізу стану її реалізації тощо.

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано нове вирішення наукового завдання щодо детермінації адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони під час забезпечення національної безпеки з уточненням окремих особливостей, які впливають на його життєздатність в умовах сучасного безпекового середовища України. У результаті зроблено такі висновки, які можуть мати як теоретичне, так і практичне значення:

1. Визначено, що для виявлення, вчасного реагування, вжиття заходів протидії та ліквідації наслідків загроз національним інтересам і цінностям України мають бути запроваджені й функціонувати ефективні механізми взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони. Уточнюється, що виконання цього завдання об'єктивує наявність відповідного адміністративно-правового механізму, який передбачає правила організації та здійснення такої взаємодії для досягнення цілей процесу забезпечення національної безпеки України. Його сутність схарактеризована через такі положення: 1) є складовою більш об'ємного правового явища – правового механізму забезпечення національної безпеки України; 2) поєднує організаційний та практико-реалізаційний аспекти забезпечувального впливу держави на безпекове середовище країни, врегульовуючи внутрішньоінституційні відносини у межах системи забезпечення національної безпеки України; 3) є нормативним підґрунтям для реалізації спільної діяльності суб'єктів сектору безпеки й оборони України. Доведено, що з теоретичної точки зору досліджуваний механізм також репрезентує розуміння місця і ролі кожного суб'єкта сектору безпеки й оборони в механізмі забезпечення національної безпеки, різницю їхніх повноважень та ієрархічну структуру, а також зміст і сутність безпеково-оборонної функції держави.

2. Узагальнено, що мета, завдання та функції адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки є взаємозалежними категоріями, що репрезентують

організаційний бік діяльності уповноважених суб'єктів щодо його розроблення та функціонування як складової більш об'ємного правового явища – правового механізму забезпечення національної безпеки України. Їхня спорідненість є ключовим фактором при визначенні цих категорій, адже вони мають відповідати всебічним цілям забезпечення національної безпеки та визначатись з урахуванням необхідності підвищення стабільності, точності, ефективності, професійності, прозорості та результативності діяльності сектору безпеки й оборони.

3. Доведено, що структура адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки є дискусійною проблематикою, особливість якої детермінована її суто теоретичним змістом. Йдеться про те, що єдності наукової думки у цьому контексті бути не може через суб'єктивні інтерпретації вчених, адже нормативного закріплення таких елементів немає. З розумінням означеного визначено, що структуру адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки формує: по-перше, нормативна складова, репрезентована нормативною базою у цій сфері; по-друге, організаційна складова, тобто об'єктно-суб'єктні одиниці та відповідні правовідносини; по-третє, інструментальна складова, об'єктивована системою адміністративно-правових засобів в інструментальному контексті.

4. Виявлено, що взаємодія суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки організовується та здійснюється у таких сферах: 1) забезпечення державної безпеки та безпеки державного кордону; 2) оборони; 3) захисту критичної інфраструктури; 4) внутрішньополітичній та зовнішньополітичній; 5) соціальній та гуманітарній; 6) економічній; 7) екологічній; 8) науково-технологічній тощо. Узагальнено, що базовим напрямом реалізації цього механізму є запобігання та протидія загрозам національним інтересам України у всіх сферах життєдіяльності держави та суспільства, а також забезпечення їхньої реалізації та збереження.

5. Визначено, що формою взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки є фізичний прояв способу досягнення її мети. Уточнюється, що вид такої взаємодії залежить від різновиду адміністративно-правових зв'язків, опосередковуючих цей процес. Стверджується, що ці категорії є взаємопов'язаними та такими, що доповнюють одна одну, адже окремі види взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки можуть бути інтерпретовані як форми її здійснення (яскраво це демонструється на прикладі координації).

6. Метод взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони у сфері забезпечення національної безпеки визначено як свідомо обраний суб'єктом (суб'єктами) інтеграційної, кооперaційної, інформаційної, ресурсної чи комунікативної взаємодії прийом, який покладено в основу її здійснення. Виявлено, що єдності наукової думки щодо змісту, сутності та різновидів таких методів (у тому числі загалом, без прив'язки до цієї сфери) у вітчизняній адміністративно-правовій галузі наукових знань наразі немає. Стверджується, що обумовити зазначене можна декількома аспектами. По-перше, це суто

теоретична спрямованість цієї проблематики, адже законодавчі норми апелюють термінами «порядок», «методика» у контексті об'єктивізації способів та прийомів здійснення взаємодії. Зокрема останній термін є репрезентацією необхідних дій, більшою мірою підготовчих, тобто таких, що є необхідними для практичної реалізації цього процесу. Наприклад, це уповноваження суб'єкта, відповідального за взаємодію, визначення його основних завдань та функцій, а також порядок його роботи. По-друге, юридична природа методу, як правової категорії, обумовлює тісний взаємозв'язок між способом та прийомом організації та здійснення взаємодії, у тому числі досліджуваних суб'єктів. Однак чіткого розподілу між способом та прийом, а також іншими застосовними у цьому контексті категоріями, немає. Не в останню чергу такий стан речей продиктований законодавчою термінологією, де метод репрезентується як через прийоми, так і спосіб (чи їх сукупність), а також процес послідовного здійснення певних процедур.

7. Виявлено, що ключовою характеристикою інформаційної взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки є форма її здійснення (інформаційний обмін), мета (здійснення ними повноважень, визначених законодавством) та статус суб'єктів її здійснення (є суб'єктами інформаційних відносин). Така взаємодія має власні різновиди. Зокрема виокремлено фактичну та електронну взаємодію, а також внутрішньоструктурну та зовнішню. З іншого боку, вона є: 1) регламентованою, тобто порядок здійснення якої є чітко врегульованим актами законодавства чи відповідними нормативно засвідченими домовленостями; 2) не регламентованою – такою, що здійснюється за ініціативою одного зі суб'єктів інформаційних відносин без наявності спеціального порядку реалізації. Причому для обох цих різновидів характерним є як запитова форма обміну інформацією, так і послідовна.

8. Доведено, що правовий режим воєнного стану зумовлює активізацію нових форм та методів взаємодії між суб'єктами сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки, адже перепрофільовує їхню діяльність на посилений режим несення служби та виконання поставлених задач і завдань щодо відбиття збройної агресії, ліквідації її наслідків, а також відновлення порушених прав громадян від ворожих дій. Виявлено, що особливе значення має постійна внутрішньосистемна взаємодія, яка є невід'ємним елементом досягнення належного рівня функціонування захисних механізмів, що забезпечують виконання заходів правового режиму воєнного стану. З'ясовано, що чинне законодавство не достатньо адаптоване до потреб сьогодення в аспекті належної організації взаємодії між окремими суб'єктами сектору безпеки й оборони, однак і не є таким, що не враховує її особливості. Констатовано, що попри наявність окремих законодавчих неузгодженостей, загалом організація взаємодії між суб'єктами сектору безпеки й оборони в умовах режиму воєнного стану є достатньо нормативно забезпеченою, що дозволяє їм організовувати захист територіальної цілісності України, максимально можливо убезпечувати громадян від наявних небезпек та мобілізувати власні ресурси на необхідні потреби.

9. З’ясовано, що сформована мережа координаційних повноважень Ради національної безпеки і оборони є недосконалою та такою, що вимагає перегляду. Наслідком цього має стати визначення місця і ролі цього органу в системі суб’єктів сектору безпеки й оборони за європейським зразком. Однак нагальності у внесенні відповідних змін та доповнень наразі немає, адже в період загострення відносин з Російською Федерацією вона показала свою адаптивність до непередбачуваних умов безпекового середовища, чим зарекомендувала себе як функціональний та невід’ємний елемент системи забезпечення національної безпеки України. Втім констатовано, що наразі актуальним є забезпечення її належної діяльності щодо організації взаємодії між суб’єктами сектору безпеки й оборони, адже попри активізацію Радою у 2014 році посилення діяльності сектору безпеки й оборони, яка з-поміж іншого передбачала взаємодію таких суб’єктів між собою, брак стратегічного планування оборонних заходів призвів до провалу реалізованих захисних механізмів і як наслідок – втрати контролю на окремих територіях України. Задля недопущення таких помилок у майбутньому має функціонувати постійно діючий її робочий орган, що буде опікуватись питаннями стратегічного, тактичного та оперативного рівнів забезпечення реалізації механізмів взаємообміну, взаємосумісності та взаємодопомоги між суб’єктами сектору безпеки й оборони.

10. Визначено, що базовий напрям розвитку адміністративного законодавства в частині удосконалення адміністративно-правового регулювання організації взаємодії суб’єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки є інституційним, що об’єктивує необхідність утворення та забезпечення функціонування Центру міжвідомчої взаємодії при Раді національної безпеки і оборони України. Наступний напрям – нормативний, сутність якого полягає: а) у розробці та прийнятті ключових актів законодавства, зокрема таких як: рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про створення Центру міжвідомчої взаємодії» та указу Президента України, яким має бути введено в дію таке рішення; указу Президента України «Питання Центру міжвідомчої взаємодії», яким буде затверджено Положення про Центр міжвідомчої взаємодії та окреслено його правовий статус; указ Президента України «Про стратегію забезпечення взаємодії суб’єктів сектору безпеки й оборони в Україні»; рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про організацію та здійснення взаємодії суб’єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки» та указу Президента України «Про затвердження Інструкції з організації та здійснення взаємодії суб’єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки» тощо; б) внесенні змін та доповнень до нині чинних актів законодавства щодо виправлення техніко-юридичних та функціональних недоліків у межах Законів України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII, «Про Раду національної безпеки і оборони України» від 05 березня 1998 р. № 183/98-ВР, «Про санкції» від 14 серпня 2014 р. № 1644-VII» та інших нормативно-правових актів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ,

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Вархов А. Адміністративно-правовий механізм взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки: поняттєва та цільова визначеність. *KELM. Knowledge. Education. Law. Management.* 2022. № 3 (47). С. 347–351. (Республіка Польща).

2. Вархов А. Г. Організація та здійснення взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки України: аспекти доцільності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Вип. 6. С. 78–81.

3. Varkhov Andrii. The legal nature of the administrative and legal instruments forming the structure of administrative and legal mechanism of security actors' interaction. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2023. № 1. P. 98–103.

4. Вархов А. Г. Завдання та функції адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 2. С. 90–95.

5. Varkhov Andrii. The structure of the administrative and legal mechanism of security actors' interaction to ensure national security. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2023. № 2. P. 77–82.

6. Varkhov Andrii. Main directions of implementation of the administrative and legal mechanism of security actors' interaction to ensure national security. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2023. № 3. P. 98–103.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Вархов А. Г. Правовий концепт «забезпечення» у контексті безпекового спрямування. *Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.). Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. С. 32–34.

8. Вархов А. Г. Види та форми взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки: співвідношення категорій. *Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22–23 вересня 2021 р.). Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 22–24.

9. Вархов А. Г. Національні інтереси України: нормативні показники рівня захисту. *Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р.). Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 57–60.

АНОТАЦІЯ

Вархов А. Г. Адміністративно-правовий механізм взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки: питання теорії та практики. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, Кропивницький, 2023.

У дисертаційному дослідженні розкрито категорійно-понятєве визначення, зміст, сутність адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки, а також детермінації його особливостей у системному та комплексному вияві. Адміністративно-правовий механізм взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки визначено як сукупність адміністративно-правових засобів, які об'єктивують комплекс реалізованих суб'єктами забезпечення національної безпеки нормативних, організаційних та контрольно-наглядових дій, спрямованих на забезпечення належних умов (засад), принципів, правил, стандартів та процедур функціонування процесу реалізації взаємовідносин між суб'єктами сектору безпеки й оборони України під час виконання ним функціональних обов'язків. Уточнюється, що адміністративно-правові засоби, які формують структуру адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки можна розглядати у двох аспектах: як сукупність адміністративно-правових норм або ж як інструменти виконання адміністративних рішень.

Визначено види, форми та методи взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки. З'ясовано особливості здійснення інформаційної взаємодії між суб'єктами сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки з уточненням про необхідність створення єдиної системи електронної взаємодії між ними, що об'єднуватиме інформаційні ресурси, бази даних, електронні сервіси тощо та дозволить забезпечити швидкий та безпечний обмін інформацією.

Розкрито особливості діяльності основного органу державного управління зі специфічним статусом, що опікується питаннями організації взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки, а також сформовано ряд пропозицій та ініціатив щодо розвитку адміністративного законодавства в частині удосконалення адміністративно-правового регулювання сфери сумісної діяльності суб'єктів сектору безпеки й оборони України.

Ключові слова: адміністративно-правовий механізм, взаємодія, забезпечення національної безпеки, координація, Рада національної безпеки і оборони України, сектор безпеки й оборони, сумісна діяльність.

SUMMARY

Varkhov, A. H. Administrative and Legal Mechanism for Interaction of Security and Defence Sector Entities with regard to Ensuring National Security: Issues of Theory and Practice. – *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of Juridical Science in specialty 12.00.07 "Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law." – Scientific Institute of Public Law, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, Kropyvnytskyi, 2023.

The thesis reveals the categorical and conceptual definition, content, and essence of the administrative and legal mechanism for interaction of security and defence sector entities with regard to ensuring national security, as well as the determination of its features in a systemic and comprehensive manner. The administrative and legal mechanism for interaction of security and defence sector entities with regard to ensuring national security is defined as a totality of administrative and legal means that objectify a set of regulatory, organisational, control and supervisory actions implemented by the national security entities with the purpose of ensuring appropriate conditions (fundamentals), principles, rules, standards and procedures for the functioning of the process of implementation of interrelations between the security and defence sector entities of Ukraine in the course of performing their functional duties. It is specified that the administrative and legal means which form the structure of the administrative and legal mechanism for interaction of security and defence sector entities with regard to ensuring national security can be considered in two aspects: as a set of administrative and legal provisions or as instruments for implementing administrative decisions.

The types, forms and methods of interaction of security and defence sector entities with regard to ensuring national security are determined. The author reveals the particularities of information interaction between the security and defence sector entities with regard to ensuring national security and specifies the need to create a unified system of electronic interaction between them, which will combine information resources, databases, electronic services, etc. and will ensure fast and secure information exchange.

The author reveals the particularities of the main public administration body with a specific status dealing with the issues of organising interaction with regard to ensuring national security, as well as makes a number of proposals and initiatives for the development of administrative legislation in terms of improving the administrative regulatory framework for joint activities of the security and defence sector entities of Ukraine. It is proposed to: 1) establish and ensure the functioning of the Centre for Interagency Cooperation under the National Security and Defence Council of Ukraine; 2) develop and adopt key legal regulations, such as: the Decision of the National Security and Defence Council of Ukraine "On the establishment of the Centre for Interagency Cooperation"; the Decree of the President of Ukraine that should enact this decision; the Decree of the President of Ukraine "Issues of the Centre for Interagency Cooperation" that will approve the Regulations on the Centre for Interagency Cooperation and outline its legal status; the Decree of the President of Ukraine "On the Strategy for ensuring interaction of security and defence sector entities in Ukraine", etc.

Keywords: administrative and legal mechanism, interaction, ensuring national security, coordination, mechanism, national interests, National Security and Defence Council of Ukraine, security and defence sector, joint activities.

СВІДОЦТВО ПРО ВНЕСЕННЯ СУБ'ЄКТА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ДО ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ВИДАВЦІВ, ВИГОТІВНИКІВ І РОЗПОВСЮДЖУВАЧІВ ВИДАВНИЧОЇ ПРОДУКЦІЇ
Серія ДК № 1537 від 22.10.2003 р.

Підп. до друку 11.09.2023 р. Формат 60×90/16. Папір офсетн.
Друк різограф. Ум. др. арк. 0,9. Тираж 100. Зам. № 9818.

РЕДАКЦІЙНО–ВИДАВНИЧИЙ ВІДДІЛ
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
25006, Кропивницький, вул. Шевченка, 1.
Тел.: (0522) 24–59–84.
Fax.: (0522) 24–85–44.
E–Mail: *mails@cuspu.edu.ua*

РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧИЙ ВІДДІЛ
ЦДУ ім. В. Винниченка